

## PO RAKEKU Z GOSPO JULIJO BOMBAČ

Načrtovani obisk Rakeka smo uresničili 22. aprila 2025. Izkoristili smo upokojenske kartice in se z vlakom pripeljali na cilj. Tam nas je že čakala gospa Julija Bombač, mlajša upokojenka, po poklicu učiteljica in domačinka po rodu. Po uvodnem pozdravu in predstavitvi smo začeli spoznavati kraj.

Rakek je gručasto naselje. Leži v dinarski pokrajini, na JZ Slovenije, v občini Cerknica. Rakek je precej razpotegnjeno naselje pod železniško progo Ljubljana – Trst na vzhodu Rakovske uvale, ki se proti jugovzhodu razteza proti Cerknici, spodnji del naselja leži na nadmorski višini 533 m, gornji del pa na 575 m nadmorske višine. Prvič je omenjeno leta 1300 pod imenom Rachach. V času turških vpadov ni nobenih zapisov o kraju. Predvidevajo, da so se vsi prebivalci umaknili v kraške jame oz. v bližino vodnih virov. Velik napredek je Rakek doživel po izgradnji Južne železnice, leta 1857. Bogato gozdnato zaledje je omogočilo sekanje, žaganje dreves in izvoz po železnici, zlasti v Trst. Les so na vozovih pripeljali do proge furmani. To pa je pomenilo, da so v naselju odpirali gostilne, prenočišča, trgovine, skladišča. Razvile so se številne obrtne dejavnosti (kovači, kolarji...).

**Železniška postaja** je grajena po načrtu in v stilu kot so vse postaje med Ljubljano in Trstom. Skozi čas se je spreminjala s prizidki in dodatnimi objekti kot so narekemale potrebe. V tem stoletju jo nameravajo celo premestiti. Rakovčani hranijo tudi spomin na dva pomembna obiska: cesarja AO Franca Jožefa in 100 let pozneje predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita. Oba sta nadaljevala pot v sosednja lovišča.

Izpred železniške postaje smo se preselili na vaški trg. V preteklosti je bil to Park Zvezda. Na njem je stal v času med obema vojnama spomenik kralju Aleksandru Zedinitelju. Odstranili so ga že Italijani in pretopili. Po vojni -Trg padlih borcev. 1953 so postavili spomenik »bombašice«, po zamisli kiparja Staneta Keržiča. Ob cesti, ki omejuje trg, se vrstijo še danes imenitne hiše. Vsaka ima bogato zgodovino, ki nam jo je predstavila gospa Julija.

Domicljeva hiša. Zgradila sta jo Matilda in Lovro Sebenikar. Rudolf Maister je bil njun nečak. Veliko časa je preživel pri njiju, najprej na Rakeku, kasneje pa v vili na Uncu, kjer je leta 1934 tudi umrl. Krsta je potovala z vlakom z Rakeka do Maribora. Po prvi svetovni vojni se je mudil na Rakeku prav v času, ko so Italijani zasedli kraj, češ da tako določa rapalska pogodba. Maister je po diplomatski poti pa tudi z grožnjo dosegel, da so se Italijani umaknili iz kraja. 1903. leta sta lastnika stavbo prodala Domiclju, veletrgovcu, ki je imel tudi gostilno z dvema kletema. V eno so shranjevali ledene kocke iz Cerkniskega jezera, saj takrat ni bilo hladilnikov. V stavbi je delovala prva samopostrežna trgovina na Rakeku.

Nasproti železniške postaje je stala mogočna stavba »Sodišče«, kjer je bila v času rapalske meje carinarnica. Po osvoboditvi pa sodišče. Potem ko so sodišče preselili v Cerknico, so poslopje preimenovali v Društveni center Rakek, kjer imajo sedež številna društva.

Omembe vredna je tudi Rdeča hiša. To ime je dobila izrazito rdeči barva fasade. Stavba izstopa tudi po posebni strehi. Prva lastnica Justina Pavšer jo je gradila sama in pri tem

uporabljala celo pesek s ceste. Pritličje je bilo sprva namenjeno poslovnim prostorom, danes so v njej zasebna stanovanja.

Cerkev Srca Jezusovega: V cerkvi nas je pozdravil sedanji župnik, g. Janez Šket in nam opisal zgodovino cerkve. Staro vaško jedro se je razvijalo ob cerkvi sv. Urha (1605). Prvotno cerkev so v letih 1934 - 1938 povečali in predelali po Plečnikovih zamislih, ki jih je dokončal Jože Valentinčič. Nad glavnim oltarjem je naslikana freska na zlati podlagi, delo akademskega slikarja Mirka Šubica. Nad vhodom dominira kolo sv. Katarine. Župnijska cerkev zdaj nosi ime cerkev Srca Jezusovega.

### **Železniški vodovod**

Zaradi gradnje železnice so zasuli edini studenec, ki je Rakovčanom dajal pitno vodo. Vodo so potem dobivali iz Cerkniškega potoka. Vodohran - zbiralnik je bil leta 2001 obnovljen in uvrščen v spomeniško varstvo. Tako je za odškodnino kraj dobil od železnice vodnjak; 200 m<sup>3</sup> vode, ki so jo v koritih uporabljali za napajanje živine in pranje perila. Parna železnica pa je dnevno potrebovala 700 m<sup>3</sup>. Vodo sta uporabljali tudi parna žaga in pošta. Parna žaga je bila v lasti Lavričev, kasneje Žagarjev. Na dan je pripravila po 20 vagonov za prevoz.

V bližini zbiralnika vode je bil tudi stari Gasilski dom, ki ga krasi freska sv. Florjana. Gasilsko društvo je bilo ustanovljeno že leta 1887.

Zgodovina osnovne šole sega v leto 1881, ko so odkupili privatno hišo. Med obema vojnama je začela delovati tudi meščanska šola za Logaški okraj. Današnjo podobo je dobila po letu 2008. Ime nosi po španskem borcu Jožetu Krajcu.

Rakek ima tudi naravno znamenitost. To je lipov drevored z Rakeka proti Uncu. Ker zaradi različnih vzrokov nekatera stara drevesa odmrejo, skrbijo za ponovno zasaditev.

Zadnja postaja našega ogleda in spoznavanja kraja je bilo ob pokopališkem zidu, kjer smo zagledali mogočno Žagarjevo grobnico, sezidano v letih 1932 -1934. To je 10 m visok slavolok sezidan iz kamnitih blokov z biforo in križem na vrhu. Načrt zanjo je izdelal Plečnik, na višku svoje ustvarjalnosti. Ves čas je tudi budno spremljal njeno postavitvev. Spada v vrhunec umetnikovega pokopališkega ustvarjanja.

Preden se poslovimo od Rakeka in se za vodenje zahvalimo ge. Juliji, naj še dodam naše osebno opažanje: kraj je lepo urejen. Po vrtovih je veliko živobarvnega spomladanskega cvetja. Pridni gospodarji pripravljajo gredice za novo sezono, drugje različna zelenjava že čaka toplejše dni za bujnejšo rast.

Prisrčna hvala, gospa Julija! Želimo vam, da bi ljubezen do domačega kraja delila še številnim obiskovalcem!

Zapisala M. Gabersnik

Fotografije: Lidija in Branko